O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI
SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETI

Ro‘yxatga olindi:
№ 60230100-2.03.
2021-yil "__" ________

"TASDIQLAYMAN"
SamDU rektori:
_________ R.I.Xalmuradov
2021-yil "__" ________

IJODIY ISHLARNI O‘TKAZISH METODIKASI

FAN DASTURI

Bilim sohasi:	200000 – Gumanitar fanlar
Ta’lim sohasi:	230000 – Tillar
Ta’lim yo‘nalishi:	60230100 – Filologiya va tillarni o‘qitish: o‘zbek tili

<table>
<tr><td colspan="2">Fan/modul kodi
IIO'MT4006</td><td>O'quv yili
2024-2025</td><td>Semestr
7</td><td colspan="2">ECTS – Kreditlar
6</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fan/modul turi
Tanlov</td><td colspan="2">Ta'lim tili
O'zbek</td><td colspan="2">Haftadagi dars soatlari
6</td></tr>
<tr><td rowspan="2">1.</td><td colspan="2">Fan nomi</td><td>Auditoriya mashg'ulotlari (soat)</td><td>Mustaqil ta'lim (soat)</td><td>Umumiy (soat)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Ijodiy ishlarni o'tkazish metodikasi</td><td>105</td><td>75</td><td>180</td></tr>
</table>

2.

I. Fanning mazmuni

Fanni o'qitishdan maqsad - o'zbek tili mustaqil O'zbekiston Respublikasining davlat tili bo'lib, uning o'rta umumta'lim maktablarida o'qitilishi davlat ahamiyatiga molik masala sanaladi. Yoshlarda ijodiy tafakkur, ijodiy izlanish, ko'pgina imkoniyatlardan eng maqbulini tanlay olish ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish, ularni milliy qadriyatlarimiz, udum va an`analarimiz ruhida tarbiyalashda ona tili fanining tutgan o'rni va imkoniyatlari benihoya kattadir. Ayniqsa, mustaqil respublikamiz uchun tadbirkor va ijodkor insonni tayyorlash masalasi ko'ndalang bo'lib turgan bir sharoitda bu fanning o'qitilishi yanada muhimroq ahamiyat kasb etadi.

Fanning vazifasi - til hodisalarini o'quvchining ijodiy fikrlashi, fikr mahsulini nutq sharoitiga mos ravishda og'zaki, yozma shakllarda to'g'ri, ravon ifodalash ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish, talaffuz, imlo va punktuatsion savodxonlikka erishish.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Kirish. Fanning maqsadi va vazifalari. Uning boshqa fanlar bilan aloqasi.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim tog'risida"gi Qonun va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi", "Davlat ta'lim standartlari"da ona tili o'qitishga bo'lgan e`tibor. Ijodiy ishlar metodikasi fanining tilshunoslik, falsafa, psixologiya, tilshunoslik, adabiyotshunoslik va boshqa fanlar bilan aloqasi.

2-mavzu. O'zbek tilining asosiy imlo qoidalari.

O'zbekiston Respublikasining tashkil topishi va ona tili ta'limi masalalari. O'zbek tilining asosiy imlo qoidalari. Imlo va yozuv, alifbo sohasidagi tub o'zgarishlar.

3-mavzu. O'zbek tilining asosiy imlo qoidalari.

Unli harflar va undosh harflar imlosi. Tutuq belgisining ishlatilish

o'rinlari. Asos va qo'shimchalar imlosi. Qo'shib yozish. Chiziqcha bilan yozish. Ajratib yozish. Bosh harflar imlosi. Ko'chirish qoidalari. Imlo qoidalariga sharhlar.

4-mavzu. Tinish belgilarining ishlatilish qoidalari.

Tinish belgilarining tarixi, ularning ishlatilishi bo'yicha yaratilgan ilk me'yoriy qoidalar. Abdurauf Fitratning "Sarf" va "Nahv" darsliklari. 30-40-yillarda amalda bo'lgan darsliklar va ularning metodik va ilmiy asarlar. G'.Abdurahmonov, H.Rustamov, K.Nazarov, B.Egamberdiyev va boshqa metodist olimlarning tinish belgilarining ishlatilishi yuzasidan olib borishgan tadqiqot metodik ishlari.

5-mavzu: Tinish belgilarining ishlatilish qoidalari.

Punktuatsiya. Mustaqillikdan keyin tinish belgilari bo'yicha olib borilayotgan ishlarga munosabat. Tinish belgilarining matnda qo'llanilish qoidalari.

6-mavzu. Ijodiy faoliyatni rivojlantirish. Talabalarning ijodiy faolligini rivojlantirish.

Talabalarning ijodiy faoliyati pedagogik hodisa sifatida, Inson rivojlanish sub'ekti va ob'ekti sifatida, O'qitish faoliyat sifatida, Ijodkorlik o'quvchi shaxsining o'z-o'zini mustahkamlashi sifatida, Talabaning darsdagi ijodiy faoliyati.

7-mavzu. Integratsiya asosida o'quvchilar yozma savodxonligini o'stirish imkoniyatlari.

8-mavzu. Nutq va uni o'stirish tushunchasi.

9-mavzu. Ta'limiy yozma ishlar va ularning turlari.

Ta'limiy yozma ishlar, ta'limiy yozma ishlarning turlari ta'limiy yozma ishlarni tashkillashtirish yo'riqlari.

10-mavzu. Bayon yozish metodikasi.

Bayon haqida tushuncha. Bayon yozish metodikasi. Bayonni yozish tartibi va qoidalari. Bayonni baholash me`yorlari.

11-mavzu. Bayon turlari va uning xususiyatlari.

Bayon yozish metodikasi va uning turlari. Ta`limiy bayon. Yozma bayon. Nazorat bayon. Ijodiy bayon. Saylanma bayon.

12-mavzu. Diktant yozish metodikasi.

Diktant haqida umumiy ma`lumot. Diktantni tashkil qilish va o'tkazish metodikasi. Ta'limiy diktant va uning turlari: ta'kidiy diktant, izohli diktant,

saylanma diktant, erkin diktant, lug'aviy diktant haqida ma`lumot berish. Nazorat diktantini o'tkazish va tekshirish tartibi haqida.

13-mavzu. Orfografik xarakterdagi ta'limiy diktantlar.

Orfografik xarakterdagi ta'limiy diktantlar. Ta'kidiy diktant. Izohli diktant. Lug'at diktanti. Saylanma diktant. Erkin diktant. Yoddan yozuv (o'z diktant). Ijodiy diktant.

14-mavzu. Insho yozish metodikasi.

Insho haqida ma'lumot. O'quvchilarni insho yozishga o'rgatish metodikasi. Insho nazariyasi. Inshoning tarkibiy qismlari: mavzu, reja, epigraf tanlash, tezis, dalil, xat boshi. Insho yozishga tayorgarlik.

15-mavzu: Insho turlari va ularning xususiyatlari.

Adabiy mavzudagi insholar. Insho turlari. Adabiy-ijodiy mavzudagi insholar. Ijodiy (erkin) mavzudagi insholar.

16-mavzu. Ijodiy ishlarga sarlavha tanlashga o'rgatish metodikasi.

Matn mazmunini ochib berishda sarlavhaning o'rni. Sarlavha tanlash usullari. Sarlavha tanlashda maqol va aforizmlarning o'rni. madaniyati.

17-mavzu. Ijodiy ishlarni baholash metodikasi.

Ijodiy ishlarda yo'l qo'yilgan xatolar ustida ishlash davomida faoliyatini to'g'ri tashkil etish. O'quvchi bilimini haqqoniy baholash. O'quvchilarga matn yaratish haqida ma'lumot berish.

18-mavzu. Matnni ifodali o'qish, hikoya qilish, qayta hikoya qilish.

Matnni ifodali o'qish, hikoya qilish, qayta hikoya qilish haqida umumiy tushuncha. Ifodali o`qishning texnik asoslari. Ifodali o`qishning ruhiy-grammatik asoslari.

19-mavzu. Matn mutolaasi. "Turfa zakovatlar" nazariyasi asosidagi yondashuvlar.

Mutolaa. Mutolaa madaniyatini shaklantirish, mustaqil mutolaa jarayonlarida milliy o'zlikni, hayotning tub mohiyatini anglatish, adabiyot o'qitishning hayot bilan chambarchas bog'liqligi, O'quvchilarning intellektual salohiyatni rivojlantirishda mutolaa asoslari.

20-mavzu. Maqola yozish metodikasi.

Maqola haqida ma'lumot. Maqola turlari haqida. Maqola yozishga tayorgarlik. Ommaviy va ilmiy maqola yozish metodikasi. Ijodiy ishlar haqida ma`lumot.

21-mavzu. Ijodiy ishlarga taqriz yozishni o'rgatish.

Taqriz yozish jarayonida e'tibor qaratiladigan ma'lumotlar. Taqriz turlarini o'rganish. Ijodiy ishlarga yoziladigan taqrizning tarkibiy qismlari.

22-mavzu. Annotatsiya yozish. Ularning tuzilishi va ifoda materialining xususiyatlari.

Annotatsiya - badiiy, ilmiy, metodik asarlarning muallifi, mavzusi, manbasi sifatida. Annotatsiya turlari.

23-mavzu. Esse yozish metodikasi.

Esse so'zlarinig etimologiyasi. Esse yozish tartib-qoidalari. Essening turlari va xususiyatlari. Yozma ishlarda o'quvchilar bilimini baholashga qo'yiladigan asosiy talablar.

24-mavzu. Etyud yozishga o'rgatish metodikasi.

Etyud so'zining etimologiyasi hamda ularning vazifalari. Etyudning vazifasi va jamiyat hayotidagi o'rni.

25-mavzu. Ocherk yozishga o'rgatish metodikasi.

Ocherk so'zining etimologiyasi hamda ularning vazifalari. Etyudning vazifasi va jamiyat hayotidagi o'rni. Ocherkning ommobop janr ekanligi.

26. Badiiy matn bilan ishlash strategiyalari.

Badiiy asar tahlilining yetakchi tamoyillari va bosqichlari. Mavzu va muammoning tahlil yo'nalishini belgilashdagi o'rni. Badiiy tahlilda shakl va mazmun mutanosibligi. Tahlilda obyekt va subyekt munosabati. Badiiy asarning ilmiy va o'quv tahlili. Tahlilda tur va janrga xos xususiyatlarni hisobga olish. Tahlilda ilmiy maktablar.

27. Badiiy matn bilan ishlash bosqichlari: o'qishdan oldin, o'qish davomida va o'qishdan keyingi faoliyat.

III. Amaliy (yoki seminar yoki laboratoriya) mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar.

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. O'zbek tilining asosiy imlo qoidalari: Harfar imlosi, asos va qo'shimchalar imlosi.
2. O'zbek tilining asosiy imlo qoidalari: Qo'shib yozish, chiziqcha bilan yozish, ajratib yozish, bosh harflar imlosi, ko'chirish qoidalari.
3. Tinish belgilarining ishlatilish qoidalari.
4. So'z turkumlarini o'rgatishda imloga oid ijodiy ishlar
5. Diktant yozish metodikasi.
6. Orfografik xarakterdagi ta'limiy diktantlar.

7. "Adabiyot – ma`naviyat o'chog'i" mavzusida diktant yozishga tayyorgarlik ko'rish, matnlar tayyorlash.
8. Bayon yozish metodikasi.
9. Bayon turlari va uning xususiyatlari.
10. Ta'limiy bayon yozishga tayyorgarlik ko'rish, matnlar tayyorlash.
11. Insho yozish metodikasi.
12. Insho turlari va ularning xususiyatlari.
13. Chingiz Aytmatovning "Jamila" qissasida pok sevgining tarannumi mavzusida insho yozish.
14. Abdulla Qodiriyning "O'tkan kunlar" romanida ota-ona timsoli mavzusida insho yozish.
15. "Universitetim bilan faxrlanaman" mavzusida insho yizish.
16. Ijodiy ishlarga sarlavha tanlash metodikasi.
17. Matnni ifodali o'qish, hikoya qilish, qayta hikoya qilish.
18. Adabiy ta'limga ilmiy metodik yondashuv
19. Maqola yozish metodikasi.
20. Maqola yozishga tayyorgarlik ko'rish, matnlar tayyorlash
21. Ijodiy ishlarga taqriz yozishni o'rgatish.
22. Annotatsiya yozish. Ularning tuzilishi va ifoda materialining xususiyatlari.
23. Esse yozish metodikasi.
24. Esse yozishga tayyorgarlik ko'rish, matnlar tayyorlash.
25. Etyud yozishga o'rgatish metodikasi.
26. Ocherk yozishga o'rgatish metodikasi.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. O'zbek tilining asosiy imlo qoidalaridan harflar imlosi, asos va qo'shimchalar imlosini o'zlashtirish.
2. O'zbek tilining asosiy imlo qoidalaridan qo'shib yozish va chiziqcha bilan yozish qoidalarini o'zlashtirish.
3. O'zbek tilining asosiy imlo qoidalaridan chiziqcha bilan yozish, bosh harflar imlosi va ko'chirish qoidalarini o'zlashtirish.
4. Til ta'limida yozma ishlarning tutgan o'rni.
5. Chegaralovchi tinish belgilarining matnda qo'llanilishi.
6. Ajratuvchi tinish belgilarining matnda qo'llanilishi.
7. "Mirkarim Osimning "Jayhun ustida bulutlar" asarida ota-bobolarimizning qahramonliklari" mavzusida insho yozish.
8. "Abdulla Qahhorning "Dahshat" hikoyasida xotin-qizlar timsoli" mavzusida insho yozing.

	9. "Men sevgan shoir" mavzusida bayon yozish. 10. G'ofur G'ulomning "Shum bola" asarida hayot haqiqatlarining ifoda etilishi mavzusida insho yozish. 11. Cho'lponning "Kecha va kunduz" romanida ishbilarmon qahramonlar mavzusida insho yozish. 12. Mahmudxo'ja Behbudiyning "Padarkush" drammasida jaholat va ma`rifat mavzusining yoritilishi. 13. Ijodiy ishlarga sarlavha tanlash metodikasi 14. Orfografik xarakterdagi ta'limiy diktantlar yozishga tayyorgarlik ko'rish, matnlar tayyorlash. 15. Nazariy bilimlarni mustahkamlaydigan ta'limiy diktantlar yozishga tayyorgarlik ko'rish, matnlar tayyorlash. 16. Nazariy bilimlarni mustahkamlaydigan ta'limiy diktantlar yozishga tayyorgarlik ko'rish, matnlar tayyorlash. 17. Lug'at diktantlar yozishga tayyorgarlik ko'rish, matnlar tayyorlash. 18. Izohli diktantlar yozishga tayyorgarlik ko'rish, matnlar tayyorlash. 19. Ijodiy bayon yozishga tayyorgarlik ko'rish, matnlar tayyorlash. 20. Qisqartirilgan bayon yozish metodikasi. 21. Adabiy mavzuda insho yozishga tayyorgarlik ko'rish, matnlar tayyorlash. 22. Ijodiy ishlarni baholash metodikasi. 23. Matnni ifodali o'qish, hikoya qilish, qayta hikoya qilish. 24. O'quvchilarda mustaqil fikrlash qobilyatini shakllantirishda ijodiy ishlarning o'rni. 25. Maqola yozish metodikasi. 26. Annotatsiya yozish. Ularning tuzilishi va ifoda materialining xususiyatlari. 27. Rasmga qarab matn tuzishga o'rgatish metodikasi. 28. Besh daqiqali esse yozishga tayyorgarlik ko'rish, matnlar tayyorlash. 29. Etyud yozishga tayyorgarlik ko'rish, matnlar tayyorlash. 30. Ocherk yozishga tayyorgarlik ko'rish, matnlar tayyorlash. 31. Nazariy bilimlarni mustahkamlaydigan ta'limiy diktantlar yozishga tayyorgarlik ko'rish, matnlar tayyorlash. 32. Lug'at diktantlar yozishga tayyorgarlik ko'rish, matnlar tayyorlash. 33. "Men sevgan shoir" mavzusida bayon yozish. 34. Qisqartirilgan bayon yozish metodikasi. 35. Esse yozishga tayyorgarlik ko'rish, matnlar tayyorlash. 36. Nutq va uni o'stirish tushunchasi. 37. Nazariy bilimlarni mustahkamlaydigan ta'limiy diktantlar yozishga tayyorgarlik ko'rish, matnlar tayyorlash. 38. Izohli diktantlar yozishga tayyorgarlik ko'rish, matnlar tayyorlash.
3.	V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

	• yozma ishlarni to‘g‘ri tekshirish va baholay olish • o‘quvchilar yozma savodxonligini to‘g‘ri baholay olish haqida tasavvur va bilimga ega bo‘lishi; • o‘quvchilar bilan munosabatga kirisha olish ko‘nikmalariga ega bo‘lishi; • sinf o‘quvchilarining matnni to‘g‘ri ifodali o‘qiy olishga yo‘naltira bilish malakasiga ega bo‘lishi kerak.
4.	**VI. Ta’lim texnologiyalari va metodlari:** • ma‘ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • aqliy hujum, FSMU-texnologiyasi; • muammoli ta’lim, pinbord, paradoks va loyihalash usullari, amaliy ishlar. • guruhli fikrlash, kichik guruhlar musobaqalari, Venn diagrammasi, klaster usuli, baliq skeleti, “Nima uchun?” chizmalari
5.	**VII. Kreditni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to‘liq o‘zlashtirish, tahlil natijalarini to‘g‘ri aks ettira olish, o‘rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat ishini topshirish
6.	**Asosiy adabiyotlar:** 1. Husanboyeva Q. Adabiy ta’lim jarayonida o‘quvchilarni mustaqil fikrlashga o‘rtatishning ilmiy-metodikasoslari. Monografiya –T. 2006. 2. Yo‘ldoshev Q. Va boshq. Adabiyot o‘qitish metodikasi. – T.: 1994. 3. To‘xliyev B. Adabiyot o‘qitish metodikasi. – T.: A.Navoiy nomidagi O‘zbekiston milliy kutubxonasi, 2012. 4. Madayev O. Insho qanday yoziladi. O‘rta maxsus o‘quv yurtlarining o‘qituvchilari uchun metodik qo‘llanma. – T. 1991. 5. Muhiddinova B., Ro‘zmonova R. Diktant metodikasi. Uslubiy qo‘llanma. – Samarqand. 2017. 6. Hazratqulov M. Uzluksiz ta’lim tizimida inshoni tashkil etishning ilimiy-metodik asoslari. Konferinsiya materiali. – Samarqand. 2015. **Qo‘shimcha adabiyotlar:** 1. Matchonov S. Badiiy asar matni ustida ishlash. Til va adabiyot ta’limi, 2002, 2-son, 4-12 betlar. 2. Mirqosimova M. Akademik litsey va kasb-hunar kollejlarida epik asarlarni o‘rganish. Til va adabiyot ta’limi, 2003, 2-son, 28-33-betlar. 3. Hamidov Z. Navoiy ijodidagi ayrim she’riy san’atlarni o‘rgatish xususida. Til va adabiyot ta’limi, 2003, 1-son,15-18-betlar. 4. Hazratqulov M. umumiy o‘rta ta’lim maktablari o‘quvchilarining yozma nutqini insho yozish orqali rivojlantirish usullari. Xalq ta’limi jo‘rnali. T. 2016. 5. Sobirov A. Til bebaho va beqiyos xazina. // Samarqand gazetasi.

	– Samarqand, 2012. 6. Sobirov A. O‘zbek tilida grammatik antonimlar. Monografiya. – Samarqand, SamDU, 2017. **Axborot manbalari (saytlar):** 1. www.gov.uz – O‘zbekiston Respublikasi hukumat portali. 2. www.ziyonet.uz 3. www.ziyouz.com 4. www.uzedu.uz 5. www.edu.uz
7.	Fan dasturi Samarqand davlat universiteti O‘quv-uslubiy kengashining 2021-yil __-_________dagi __-son bayonnomasi bilan ma’qullangan.
8.	**Fan/modul uchun mas’ullar**: B.M.Muhiddinova – SamDU, O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasi dotsenti, filologiya fanlari nomzodi. B.I.Qodirova – SamDU, O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasi katta o‘qituvchisi.
9.	**Taqrizchilar:** Sh.Mahmadiyev – Samarqand davlat universiteti o‘zbek tilshunosligi kafedrasi dotsenti. X.Xayrullayev – SamDCHTI, Til nazariyasi va adabiyotshunoslik kafedrasi mudiri, filologiya fanlari doktori.

Kafedra mudiri: **prof. Mirzayev I.K.**

Mazkur modul filologiya fakulteti kengashining 2021-yil ___________dagi ___-sonli yig‘ilishida ko‘rib chiqilgan va tasdiqlangan.

Fakultet kengash raisi: **prof. Pardayev A.B.**

SamDU o‘quv ishlari bo‘yicha prorektor: **prof. Soleyev**